

УДК: 347.91:349.412

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.1.54>

НАЛЕЖНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ У ПРАВОЗАСТОСОВЧІЙ ПРАКТИЦІ ВИРІШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНО-МАЙНОВИХ СПОРІВ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Хомініч М.С.,

*аспірант кафедри правосуддя та філософії
юридичного факультету*

*Сумського національного аграрного університету,
помічник судді Ковпаківського районного суду м. Суми*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7306-4695>

e-mail: nikolayhominich.2016@gmail.com

Хомініч М.С. Належність суб'єктів права на судовий захист у правозастосовчій практиці вирішення земельно-майнових спорів: постановка проблеми.

Стаття присвячена вивченню проблематики належності позивача та відповідача як сторін земельно-майнового спору у актуальній правозастосовчій практиці судів загальної юрисдикції. Автором наголошується на тому, що першочерговим завданням судової гілки влади та конкретного суду як її представника, є вірне визначення суб'єктного складу справи, предметом якої є вирішення земельно-майнового спору. Досягнення вказаного завдання має два основні наслідки: отримання судового захисту порушеного, невизнаного чи оспорюваного права саме належною «скривдженою» особою та покладення відповідальності за вчинене посягання на майнові права на дійсного порушника.

В статті проаналізовано процесуальний інститут заміни неналежного відповідача, як механізм, що покликаний забезпечити у цивільному процесі реалізацію принципу належності сторін спору. Зокрема, автором звернуто увагу на тому факті, що у судовій практиці судів усіх інстанцій застосовуються терміни «належний позивач» та «неналежний позивач», визначення яких чинне цивільне процесуальне законодавство не містить. Крім того, у статті проаналізовано судову правозастосовчу практику, що сформована в частині заміни неналежної сторони у справах по вирішенню земельно-майнових спорів та сформульовано відповідні висновки щодо неоднозначності позицій судів загальної та адміністративної юрисдикції у цьому питанні. Автором проведено порівняльний аналіз юридичної регламентації інституту заміни належної сторони у спорі за цивільним та адміністративним процесуальним законодавством.

За результатами дослідження автором окреслено науковий та практичний аспекти досліджуваної проблематики в даній сфері цивільного процесуального права. Зокрема, автор приходить до висновку про неузгодженість вектору законодавця відносно розробки ефективного процесуального механізму захисту прав суб'єктів земельних правовідносин, що свою чергу створює передумови для можливих зловживань судом своїми процесуальними повноваженнями.

Ключові слова: суди загальної юрисдикції, цивільне судочинство, належний позивач, належний відповідач, судовий захист, заміна відповідача, земельні правовідносини, земельний спір, співвідповідач, процесуальний механізм, суб'єктний склад, сторони спору

Khominich M.S. Legitimacy of Subjects of the Right to Judicial Protection in the Law Enforcement Practice of Land and Property Disputes Resolution: Formulation of the Problem.

The article is devoted to the study of the problems of the ownership of the plaintiff and the defendant as parties to a land-property dispute in the current law enforcement practice of courts of general jurisdiction. The author emphasizes that the primary task of the judicial branch of government and a specific court as its representative is to correctly determine the subject composition of the case, the subject of which is the resolution of a land and property dispute. Achieving the specified task has two main consequences: obtaining legal protection of the violated, unrecognized or disputed right by the

proper “offended” person and placing responsibility for the committed encroachment on property rights on the actual violator.

The article analyzes the procedural institution of replacement of an improper defendant as a mechanism designed to ensure the implementation of the principle of ownership of the parties to the dispute in the civil process. In particular, the author drew attention to the fact that in the judicial practice of courts of all instances, the terms “proper plaintiff” and “improper plaintiff” are used, the definition of which is not contained in the current civil procedural legislation. In addition, the article analyzes the judicial law enforcement practice formed in the part of replacing an improper party in cases for the resolution of land and property disputes and formulates relevant conclusions regarding the ambiguity of the positions of courts of general and administrative jurisdiction in this matter. The author conducted a comparative analysis of the legal regulation of the institution of replacement of the proper party in a dispute under civil and administrative procedural legislation.

Based on the results of the research, the author outlined the scientific and practical aspects of the investigated issues in this field of civil procedural law. In particular, the author comes to the conclusion about the inconsistency of the legislator’s vector regarding the development of an effective procedural mechanism for the protection of the rights of subjects of land legal relations, which in turn creates prerequisites for possible abuse of the court’s procedural powers.

Key words: courts of general jurisdiction, civil proceedings, proper plaintiff, proper defendant, legal protection, replacement of the defendant, land legal relations, land dispute, co-defendant, procedural mechanism, subject composition, parties to the dispute

Постановка проблеми. Якщо до проголошення Україною незалежності (в період колгоспно-кооперативного землекористування) радгоспи та колгоспи, що існували на території нашої держави, не проявляли належного інтересу до якісного та дбайливого ставлення відносно обробітку ґрунтів та підвищення їх урожайності, то в ринкових відносинах з поширенням договірної форми використання землі та запровадженням узгодженої сторонами відповідальності у сфері земельних правовідносин, питання захисту порушених, невизнаних, оспорюваних прав та законних інтересів виходить на перше місце, а відтак і збільшується кількість справ, які розглядаються судами загальної юрисдикції. В той же час, наслідком зміни суспільно-політичного устрою, а також цивільного і земельного законодавства, є виникнення у правовому полі інституту права власності на землю, а також нових суб’єктів правовідносин, правовий статус яких у цивільній справі залежить від цілого ряду факторів. В свою чергу, визначення належних позивача та відповідача у конкретному земельно-майновому спорі є обов’язковою умовою законності і обґрунтованості судового рішення.

Стан опрацювання проблематики. Питанням належності суб’єктів цивільного процесу свого часу було присвячено праці С.С. Бичкової, А.В. Видюк, В.І. Тертишнікова, О.І. Угріновської, Т.Л. Лузан та інші. Разом з тим, проблематиці належності сторін у спорі, що виник із земельних правовідносин, зважаючи на специфіку розгляду даної категорії справ, у вітчизняній науковій літературі з моменту проведення у 2017 році останньої судової реформи та прийняття нової редакції Цивільного процесуального кодексу України, уваги приділено не було. Даний факт зумовлює необхідність заповнення даної «доктринальної прогалини» науки цивільного процесу, шляхом наукового дослідження вказаного питання.

Метою статті є дослідження правозастосовчої практики судів загальної юрисдикції в частині вирішення питання належності позивача та відповідача як сторін земельно-майнового спору та формулювання наукової проблематики в даній сфері цивільного процесуального права.

Виклад основного матеріалу. Практика показує, що захищаючи своє право на володіння чи користування земельною ділянкою та усунення будь-якого роду перешкод, фізичні та юридичні особи вимушені звертатись до суду з позовами, оскільки даний державних орган є найбільш ефективним інститутом захисту прав через підсудність йому превалюючої категорії спірних питань. При цьому, одним із першочергових завдань суду є правильне визначення суб’єктного складу справи з тим, щоб саме належна особа отримала судовий захисту свого порушеного, невизнаного чи оспорюваного права, а також для того, щоб відповідальність за таке посягання була покладена на дійсно винну або ж відповідальну в силу своїх посадових обов’язків сторону конфлікту земельно-правового характеру.

В цій частині, Велика Палата Верховного Суду у своїй постанові від 25 січня 2022 року у справі № 143/591/20 зазначила про те, що «застосування конкретного способу захисту цивільного

права залежить як від змісту права чи інтересу, за захистом якого звернулася особа, так і від характеру його порушення, невизнання або оспорення. Такі право чи інтерес мають бути захищені судом у спосіб, який є ефективним, тобто таким, що відповідає змісту відповідного права чи інтересу, характеру його порушення, невизнання або оспорення та спричиненим цими діями наслідкам» [1].

Разом з тим, Велика Палата наголосила і на важливості правильного визначення суб'єктного складу спору, зазначивши у своїй постанові від 14 листопада 2018 року (справа № 183/1617/16) про те, що «сторонами у спорі є належний позивач і той належний відповідач, до якого звернута відповідна матеріально-правова вимога позивача» [2].

Тобто, завдання цивільного судочинства щодо захисту порушених прав та законних інтересів особи у сфері земельних правовідносин може вважатись виконаним лише тоді, коли заходи захисту були застосовані до належного суб'єкта.

Процесуальним механізмом, який покликаний забезпечити реалізацію принципу належності сторін спору в цивільному процесуальному законодавстві є інститут заміни неналежного відповідача.

В свою чергу, цивільний процес, на відміну від адміністративного, взагалі не містить інституту заміни неналежного позивача належним. Для прикладу, за ч. 1 ст. 48 КАС України, суд першої інстанції, встановивши, що з позовом звернулася не та особа, якій належить право вимоги, може за згодою позивача та особи, якій належить право вимоги, допустити заміну первинного позивача належним позивачем, якщо це не потягне за собою зміни підсудності адміністративної справи [3]. ЦПК України не передбачає подібної норми, покладаючи всю відповідальність за перспективу відмови у позові на неналежного позивача.

Термінів «належний позивач» та «неналежний позивач» процесуальне законодавство не містить, хоча вони і застосовуються у судовій практиці судів усіх інстанцій, в тому числі і Великою Палатою Верховного Суду. Прикладом останнього факту є постанова ВП ВС від 28 вересня 2021 року у справі № 761/45721/16-ц, в якій було застосовано наступний аргумент: «Отже, позивачка не довела порушення її права чи безпосереднього інтересу, а тому вона є неналежним позивачем у цій справі. Це є самостійною підставою для відмови в позові» (п. 112 постанови) [4]. Аналогічне формулювання містить і постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 25 жовтня 2022 року (справа № 607/14378/21) [5]. Разом з тим, цікавим є те, що використовуючи зазначені вище терміни у своїх постановах, Верховний Суд одночасно констатує факт відсутності поняття «неналежний позивач» у ЦПК України, прямо зазначаючи про це у постановах від 07 вересня 2022 року у справі № 304/185/19 [6] та від 29 червня 2021 року у справі № 907/551/17 [7].

В свою чергу, процесуальне питання належності позивача як суб'єкта права на судовий захист щодо його порушених прав та законних інтересів у сфері земельних правовідносин періодично виникає у судовій практиці, отримуючи неоднозначне його тлумачення у судових рішеннях.

Так, у постанові Великої Палати Верховного Суду від 18 лютого 2020 року у справі № 918/335/17 про визнання за позивачем права власності на врожай озимої пшениці та ріпаку 2018 року, що посіяний та вирощений на земельних ділянках, які входять до складу земель ФГ «Ім. Шевченка» було зроблено висновок, що «особа, яка володіє та користується земельними ділянками, є належним землекористувачем та набуває права власності на врожай (посіви і насадження сільськогосподарських культур, вироблену сільськогосподарську продукцію), що вирощений на таких земельних ділянках» [8].

У цивільній справі № 371/195/21, що перебувала на розгляді Миронівського районного суду Київської області, а предметом якої були вимоги про усунення перешкод у здійсненні права користування і розпорядження земельною ділянкою шляхом визнання недійсним договору, скасування рішення про державну реєстрацію прав та повернення земельної ділянки, прокурор як представник позивача, заявив клопотання про заміну неналежного позивача – Кабінету Міністрів України на Ржищівську міську раду. Відмовляючи у задоволенні даного клопотання, суд першої інстанції у своїй ухвалі зазначив наступну аргументацію: «При виникненні питання про заміну неналежного позивача необхідною є його згода, за наявності якої він вибуває з процесу, а його місце займає належний позивач... Якщо неналежний позивач дав згоду на його заміну, а належний не бажає вступити в процес, то суд закриває провадження в справі на підставі відмови позивача від позову... У змісті клопотання не викладено обставин щодо згоди позивача Кабінету Міністрів

України на його заміну та вибуття з процесу. Відповідні докази, які підтверджують таку згоду не додані до клопотання та в судовому засіданні при його підтриманні» [9].

Тобто, зважаючи на вищевикладене, підставою до відмови у задоволенні клопотання прокурора про заміну відповідача у справі, на думку суду, є відсутність на це згоди «належного» позивача, хоча як вже вказувалось вище, ЦПК України взагалі не містить механізму заміни неналежного позивача належним, а тому ухвала суду мала б ґрунтуватись саме на цьому. Примітно, що викладаючи в ухвалі зазначений вище «механізм» заміни позивача шляхом отримання його згоди, суд взагалі не наводить жодного посилання на нормативне джерело, яким би було регламентовано таку процесуальну дію.

Водночас, визначальним у констатації факту «належності» позивача як сторони спору, предметом якого є захист його порушених прав чи законних інтересів як учасника земельних правовідносин являється статус володільця певного права на земельну ділянку або ж обґрунтоване доведення існування у нього охоронюваного законом інтересу у сфері, що регулюється земельним законодавством.

Тобто, за умови доведення позивачем обставин законного або ж визнаного державою (шляхом державної реєстрації) володіння ним певними майновими благами, пов'язаними із володінням, користуванням чи розпорядженням земельною ділянкою, або ж наявність не забороненої законодавством правової потенційної можливості до набуття певних благ внаслідок участі у земельних правовідносинах, така особа може набувати процесуального статусу позивача та сподіватись на задоволення своїх позовних вимог у випадку їх обґрунтованості. За відсутності ж передбачених вище умов, доведеність фактів певних порушень з боку відповідача, вчинених у відносинах з позивачем, не є підставою до задоволення позову через неналежність суб'єкта, який звернувся з ним.

В свою чергу, проблема належності відповідача у земельному спорі є не менш важливою та викликає доводі суттєві проблеми у правозастосуванні.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 51 ЦПК України, суд першої інстанції має право за клопотанням позивача до закінчення підготовчого провадження, а у разі розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження – до початку першого судового засідання залучити до участі у ній співвідповідача [10].

В свою чергу, частина друга даної статті регламентує порядок заміни неналежного відповідача належним, зазначаючи: «Якщо позов подано не до тієї особи, яка повинна відповідати за позовом, суд до закінчення підготовчого провадження, а у разі розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження – до початку першого судового засідання за клопотанням позивача замінює первісного відповідача належним відповідачем, не закриваючи провадження у справі».

Тобто, з вищевказаних процесуальних норм вбачається висновок про те, що залучення у цивільну справу співвідповідача є виключним правом суду, в той час як заміна неналежного відповідача належним відноситься до обов'язку суду, який виникає у випадку подання про це клопотання позивачем. Однак, для виникнення такого обов'язку важливим є факт доведення позивачем «неналежності» особи, до якої пред'явлено позов, в той час як у відношенні співвідповідача подібних вимог процесуальний закон не містить.

В той же час, важливим у даному питанні є те, що залучення співвідповідача та належного відповідача до участі у цивільній справі можливі виключно за ініціативи сторони позивача, а суд, який розглядає справу, позбавлений права з власної ініціативи вчиняти дані процесуальні дії без подання відповідного клопотання. Такий процесуальний механізм заміни сторони у справі є особливістю цивільного судочинства, оскільки адміністративне процесуальне законодавство в цій частині є дещо відмінним. Зокрема, за нормами частин 3 ст. 48 КАС України, суд адміністративної юрисдикції замінює первісного відповідача належним без клопотання позивача, однак за його згоди. В той же час, якщо таку згоду позивачем висловлено не було, то суд з власної ініціативи має право залучити відповідну особу як другого відповідача.

На практиці різниця між процесуальними механізмами заміни належних позивача та відповідача проілюстрована значною кількістю цивільних позовів у земельних спорах, в задоволенні яких було відмовлено через неправильне визначення позивачем суб'єктного складу справи при первісному зверненні до суду із позовною заявою. Як приклад, можна навести рішення Мукачівського міськрайонного суду Закарпатської області від 03 липня 2023 року у цивільній справі № 303/3819/21, предметом якої було усунення перешкод у володінні та користуванні земельною

ділянкою. В даній справі позов було пред'явлено до фізичної особи – власника сусідньої з земельною ділянкою, однак у судовому засіданні було встановлено, що «частина суміжної земельної ділянки, яка межує із земельною ділянкою позивача, належить до комунальної власності Мукачівської міської ради, а частині – іншій фізичній особі, яка у позові не зазначена як відповідач. З огляду на це, суд зробив висновок, що позивач у даній справі мав залучити в якості відповідача або співвідповідача Мукачівську міську раду Закарпатської області, а також іншого власника сусідньої земельної ділянки, чого зроблено не було. За такий обставин, позивачу було повністю відмовлено у позові про усунення перешкод у володінні та користуванні належною йому на праві власності земельною ділянкою шляхом демонтажу самовільно встановленої відповідачем огорожі [11].

Аналогічно, рішенням Рівненського районного суду Рівненської області, ухваленим 03 березня 2023 року за результатами розгляду земельного спору про визнання права власності на земельну ділянку, визнання протиправною та скасування її державної реєстрації та припинення права власності на неї попереднього власника, позивачу було відмовлено у позові через незалучення до участі у справі «належного співвідповідача – органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, який наділений повноваженнями внесення запису до Державного земельного кадастру». При цьому, аргументуючи своє рішення, суд вказав, зокрема, що «незалучення до участі у справі особи як співвідповідача за умови наявності обов'язкової процесуальної співучасті є самостійною підставою для відмови у задоволенні позову через неналежний суб'єктний склад, а тому, встановивши неналежний склад учасників справи, суд не вирішує позов по суті» [12].

Незалучення співвідповідача як підстава до відмови у позові, предметом якого є вирішення земельного спору, було взято за основу і Романівським районним судом Житомирської області, рішенням якого від 1 серпня 2023 року у справі № 290/902/21 вирішено спір про визнання незаконним та скасування рішення Романівської сільської ради Романівського району Житомирської області про відмову в завершенні процедури приватизації та одержанні державного акта про право власності на земельну ділянку на своє ім'я, розпочату спадкодавцем позивача щодо земельної ділянки, та зобов'язати відповідача (селищну раду) прийняти рішення про надання дозволу на виготовлення технічної документації із землеустрою на спірну земельну ділянку [13]. В процесі розгляду справи судом було встановлено, що позивач є не єдиним спадкоємцем спірної земельної ділянки, оскільки спадщину прийняли також і інші родичі спадкодавця першого ступеня споріднення, який у справу залучено не було, а тому через те, що позов був заявлений не до всіх належних відповідачів, у його задоволенні було відмовлено.

У справі № 136/1233/21, розглянутій 27 червня 2023 р. Липовецьким районним судом Вінницької області позов про визнання незаконним та скасувати рішення Державного кадастрового реєстратора про державну реєстрацію земельних ділянок у Державному земельному кадастрі, було пред'явлено до Державного кадастрового реєстратора ГУ Держгеокадастру у Вінницькій обл. Безпалька О.Ю. Відмовляючи у даному позові, суд зауважив, що він пред'явлений до неналежного відповідача, оскільки «згідно закону відповідачем може бути фізична особа, юридична особа або держава», а «за змістом норм ст. 9, ч. 5, 10 ст. 24 Закону України «Про державний земельний кадастр» державний кадастровий реєстратор є повноважним від імені Головного управління Держгеокадастру у Вінницькій області вносити відомості до ДЗК та скасовувати державну реєстрацію земельної ділянки в земельному кадастрі на підставі ухваленого судом рішення про скасування державної реєстрації земельної ділянки» [14].

Об'єктивно, що в усіх розглянутих вище земельних спорах, позивач достовірно не міг знати хто повинен відповідати за його позовом, зважаючи як на відсутність можливостей до отримання необхідної інформації щодо реальних власників земельних ділянок, так і на юридичну необізнаність у процесуальних аспектах цивільного судочинства. Однак, слід звернути увагу і на той факт, що провадження у всіх розглянутих справах тривали більше року і за цей період часу жоден із позивачів не скористався передбаченим у ст. 51 ЦПК України правом на заміну неналежного відповідача належним та залучення до участі у справі співвідповідачів. В цій частині, на нашу думку, судами першої інстанції було невиконане завдання підготовчого провадження, за яким суд повинен визначити в тому числі і склад учасників судового процесу (п. 1 ч. 1 ст. 189 ЦПК України). Більше того, за пунктами 3, 4 ч. 5 ст. 12 ЦПК України, суд, зберігаючи об'єктивність і неупередженість: роз'яснює у випадку необхідності учасникам судового процесу їхні процесуальні

права та обов'язки, наслідки вчинення або невчинення процесуальних дій та сприяє учасникам судового процесу в реалізації ними прав, передбачених ЦПК України. Відсутність заявлених позивачами клопотань в порядку ст. 51 ЦПК України у розглянутих вище цивільних справах свідчить про нехтування судами вказаними вище процесуальними обов'язками та як наслідок – відмову у задоволенні обґрунтованих позовів з формальних процесуальних підстав.

Тим більше, слід враховувати і правову реальність вітчизняного правосуддя, за якою помилки у визначенні суб'єктного складу допускають не лише позивачі, але і самі суди першої інстанції, прикладом чого є непоодинокі роз'яснення Верховного Суду щодо суб'єктного складу сторін у земельних спорах певного виду.

Так, у постанові, прийнятій Верховним Судом 24 квітня 2019 року у цивільній справі № 758/3921/15-ц роз'яснено, що «належними відповідачами у справах про визнання недійсними актів про право власності на земельну ділянку є особа, якій видано державний акт про право власності на відповідну земельну ділянку та орган місцевого самоврядування чи орган виконавчої влади, що прийняв рішення про його видачу» [15].

Великою Палатою Верховного Суду у п. 36 постанови від 4 вересня 2018 року у справі № 823/2042/16 зауважено, що «належним відповідачем у спорі про скасування рішення, запису щодо державної реєстрації права оренди земельної ділянки є особа, право на майно якої оспорується та щодо якої здійснено аналогічний запис у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. Участь державного реєстратора в якості співвідповідача (якщо позивач вважає його винним у порушенні прав) у спорі не змінює його цивільно-правового характеру» [16].

В іншій своїй постанові від 23 листопада 2021 р. у справі № 359/3373/16-ц Велика Палата Верховного Суду зробила висновок про те, що «належним відповідачем за позовом про витребування від (стягнення з) особи земельної ділянки є особа, за якою зареєстроване право власності на таку ділянку» (п. 147 постанови) [17]. Разом з тим, власник земельної ділянки є належним відповідачем у спорі про визнання права власності на будівлю, споруду, право на яку ні за ким не зареєстроване, якщо така будівля знаходиться на земельній ділянці, належній такій особі (п. 85 постанови Великої Палати Верховного Суду від 19 травня 2020 року у справі № 916/1608/18) [18].

Як бачимо, проблема правильного визначення суб'єктного складу у цивільних справах, предметом яких є вирішення земельних спорів, потребує комплексного підходу до її вирішення. В цій частині доцільно згадати про висновок Європейського суду з прав людини, викладені у його рішеннях по справах «Перес де Рада Каванил'ес проти Іспанії», «Мірагаль Есколано та інші проти Іспанії», «Société anonyme Sotiris and Nikos Koutras АТТЕЕ проти Греції», «Белеш та інші проти Чеської Республіки» та «RTBF проти Бельгії», згідно з якими «суворе трактування національним законодавством процесуального правила (надмірний формалізм) можуть позбавити заявників права звертатись до суду» [19, с. 15].

Висновки. Відмова у захисті порушеного права за позовом про вирішення земельного спору лише на тій підставі, що позивач не заявив клопотання про залучення до участі у справі співвідповідача чи заміну неналежного відповідача належним, за наявності обґрунтованості матеріально-правової вимоги в цілому, на нашу думку, суперечить принципу верховенства права та завданям цивільного судочинства зокрема. В той же час, відсутність єдиного підходу до процедури заміни неналежного відповідача в цивільному процесуальному та адміністративному процесуальному законодавстві, свідчить про неузгодженість вектору законодавця щодо створення ефективного процесуального механізму захисту прав суб'єктів земельних правовідносин, створюючи передумови до зловживання судом своїми процесуальними повноваженнями, адже відмова у позові з формальних підстав є досить зручним способом до самоусунення від об'єктивного, повного і всебічного встановлення обставин цивільної справи.

З огляду на це, доцільним вважається внесення змін до частин першої та другої статті 51 ЦПК України шляхом законодавчого закріплення процесуального обов'язку суду з власної ініціативи залучати до участі у справі співвідповідачів та замінити неналежного відповідача належним за умови, якщо отримані від сторін у справі докази дозволяють зробити висновки про неналежний суб'єктний склад цивільного справи. Такі зміни будуть повністю кореспондуватись із нормою статті 12 ЦПК України, яка вимагає від суду у підготовчому провадженні остаточно визначитись із суб'єктним складом учасників справи, а також сприяти утвердженню європейських принципів судочинства у правову систему нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 25 січня 2022 року у справі № 143/591/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104415080> (дата звернення: 07.12.2023).
2. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 14 листопада 2018 року у справі № 183/1617/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81574015> (дата звернення: 07.12.2023).
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 07.12.2023).
4. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 28 вересня 2021 року у справі № 761/45721/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101473371> (дата звернення: 14.12.2023).
5. Постанова Верховного Суду від 25 жовтня 2022 року у справі № 607/14378/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106940414> (дата звернення: 14.12.2023).
6. Постанова Верховного Суду від 07 вересня 2022 року у справі № 304/185/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106190921> (дата звернення: 14.12.2023).
7. Постанова Верховного Суду від 29 червня 2021 року у справі № 907/551/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98042450> (дата звернення: 14.12.2023).
8. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 18 лютого 2020 року у справі № 918/335/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88138141> (дата звернення: 14.12.2023).
9. Ухвала Миронівського районного суду Київської області від 19 серпня 2021 року у справі № 371/195/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99328464> (дата звернення: 14.12.2023).
10. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 08.01.2024).
11. Рішення Мукачівського міськрайонного суду Закарпатської області від 03 липня 2023 року у справі № 303/3819/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112177440> (дата звернення: 14.01.2024).
12. Рішення Рівненського районного суду Рівненської області від 03 березня 2023 року у справі № 570/2651/19 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109544275> (дата звернення: 14.01.2024).
13. Рішення Романівського районного суду Житомирської області від 1 серпня 2023 року у справі № 290/902/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112594921> (дата звернення: 14.01.2024).
14. Рішення Липовецького районного суду Вінницької області від 27 червня 2023 року у справі № 136/1233/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112049485> (дата звернення: 14.01.2024).
15. Постанова Верховного Суду від 24 квітня 2019 року у справі № 758/3921/15-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81394170> (дата звернення: 14.01.2024).
16. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 4 вересня 2018 року у справі № 823/2042/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77969515> (дата звернення: 14.11.2023).
17. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 23 листопада 2021 року у справі № 359/3373/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101829985> (дата звернення: 14.11.2023).
18. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 19 травня 2020 року у справі № 916/1608/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89819917> (дата звернення: 22.01.2024).
19. Рада Європи, Європейський суд з прав людини. Посібник зі статті 6 «Право на справедливий суд» (цивільна частина). 2013. 77 с. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/guide_art_6_ukr (дата звернення: 22.01.2024).